

ВАЖЛИВІСТЬ МОВИ ЮРИСТА ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання про юридичну мову тісно пов'язане – хоч і опосередковано, достатньо складним чином – з питанням про розуміння права та його сутності.

Вважається, що інтерес до логічної та мовної характеристик права пов'язаний з позитивістською теорією права. Відомий дослідник права Герберт Харт зазначав, що завданням позитивістського правознавства є критика мови права. Оскільки мові права притаманна неточність, ця її властивість характерна і для юридичної мови [1].

Зроблені застереження, дають можливість нам говорити про певні особливості юридичної мови. Що мається на увазі, а те, що для юридичної мови є характерним використання спеціальної термінології, юридичних конструкцій та інших специфічних мовних засобів і способів вираження юридичної думки (в тому числі норм права. Це дозволяє виокремити юридичну мову як самостійний жанр літературної мови, який обумовлений особливим соціальним завданням права, специфічним способом відображення предмета і характеризується спеціальними композиційними і стилістичними засобами, особливою будовою словникового складу мови.

Це дає підстави стверджувати, що юридична мова функціонує в межах офіційно-ділового стилю, у якому виокремлюють нормотворчий, дипломатичний, судово-правовий і адміністративно-канцелярський підстили.

Звідси випливає, що якість юридичної мови характеризує перед усім її придатність забезпечити комунікацію людей у правовій сфері. Для виконання цього призначення вона має відповідати певним критеріям.

Чи чуємо ми на початку XXI століття живий голос юриспруденції. І чи буде він роздаватися повноцінно і чітко у майбутньому. Питання залишаються відкритими. Якщо мати на увазі реальну дійсність і не такі далекі перспективи, то відповіді при усьому бажанні скоріше розчарування і песимізм, ніж оптимізм. Тенденція очевидна: юридична усна мова неухильно здає свої позиції. Її островками поки що зберігаються вироки суду, рішення арбітражу, покази свідків і виступи сторін, усне розпорядження керівника і припис суб'єкта правозастосування. Мовне спілкування перестає бути необхідним. Нам представникам «юридичного цеху» – залишається тільки разом з Овдієм зітхати про те «ким ми були і ким є і у майбутньому не будемо».

«Мовна юриспруденція» зберігала тепло людського голосу, увесь діапазон його інтонацій. Вона залишалася людською не зовні, формально, а змістовно і предметно. Можна сказати, що велика ціна, за яку розплачується право за зручності, які надані цивілізацією. Із зникненням усного характеру права стає очевидною зміна природи правової комунікації. Правопорядок перестає бути усвідомленим, законопослушним зіткненням і вирішенням взаємних інтересів людей, він витісняється реалізацією владних вказівок зверху. Скорочуються підстави для прояву людських почуттів, емоцій, правомірних домагань. Сама правосвідомість спотворюється, як спотворюються відчуття соціальної цінності[2].

Видається, що юристи (поч. XXI) не уявляють собі живого і безпосереднього права, задовольняючись правом чисто інструментальним. Ми живемо в епоху відсутності права. Парламенти легко-важно фабрикують закони, які суперечать один одному. Держави не турбуються про збереження у людей відчуття права.

Приклади антично-мовної юриспруденції дуже чітко висвітлюють природу усного права як духовного феномена, його ідеальну сутність. Дух – завжди несе людині ідею священної заборони і боргу, відкриває йому шлях до божественного. „Техноцизм”, позитивізм, матеріалізм, надмірне захоплення раціоналізмом навпаки ведуть до безбожності, моральної вседозволеності.

Там де нема розумного обличчя, здатного вербально, чітко, виразити свої думки і волю на основі вільного вибору, там царство тварин або світ речей, там немає ні права, ні правопорядку, там нема і держави.

Деформація оро-акустичної природи права, його дегуманізація, секуляризація веде не тільки до викривлення розуміння правового стану людини і навіть її деперсофікації як учасника у їх класичному і традиційному трактуванні.

Небезпека полягає у тому, що зникає психологічна, вольова, консенсуальна (те, про що домовились і погодилися) основа натурі.

На фоні цієї, далеко не одухотвореної, перспективи особливо контрастно виглядає антропоцентрична – з людиною у центрі, антропологічна – яка вивчає людину, антропософічна – втілюючи людську мудрість, антропоморфічна – співставлена із зовнішньою красою людини, і що для юриста особливо важливо, антропономічна – за законами, які йдуть від людини, картина античного світу. Людській, „юриспруденції, яка звучить” там належала роль першості. У столиці античної демократії, демократії – оро-акустичній, яка „звучала” надана можливість як у хорошому оркестрі, вести свою партію кожній галузі права. При цьому у цивільному, торговому і сімейному праві, які за традицією відносяться до приватно – правової сфери цілком виразно губляться публічно – правові мотиви [3].

Зазначені вище факти „зникнення голосу” сучасної юриспруденції мають сумні наслідки, оскільки, з однієї сторони, розмиваються гуманістичні основи права, а з другої – деформується свідомість самої людини. Не випадково на близький взаємний зв'язок таких понять, як „мова”, „слово”, і „думка”, „розум” і „закони” звертають увагу вже Платон у своїх діалогах. Древні греки були переконані, у тому що, „закон, це розум, який позбавлений страху”. Закон виражається словами. У словах, якщо вони не з уст варвара, є наявною думка. Роздуми, якщо це глибокі роздуми правника, містять мудрість, – коло замикається логічно і чітко. Людина, яка не розмовляє у певній мірі перестає бути розумною[4].

Зазначена дилема є основною проблемою сучасної юридичної мови, і пошук гармонійних шляхів поєднання, здавалося б, непеєднаних її рис, є найважливішим завданням для творців юридичних документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарберт Харт. Вера и закон: примерение права и религии. – М.: Норма, 1999. – 432с.
2. Бергель Ж.- Л. Общая теория права. – М., 2000. – С. 402- 411.
3. Правове письмо. Навчально-методичні матеріали / За ред. Р.О. Стефанчука. – К., 2009. – С.50-58.
4. Бежерон Р.К. Листи до українських законопроектувальників. – К. – 1999. – С. 23.

Б. О. Козак

Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
кафедра теорії, історії та філософії права
аспірант I року навчання спеціальності 081 Право

КАТЕГОРІЯ «ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА»: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ РОЗУМІННЯ

У більшості аспектах успіхи демократичних перетворень залежать від того, наскільки максимально реалізується право в соціумі, підтримується та поважається різними соціумами взагалі та кожним індивідом зокрема. У зв'язку з цим сьогодні зростає значення такої категорії загальної теорії права і такого явища соціальної дійсності, як правомірна поведінка.

Безпосереднє звернення до дослідження суспільно корисної поведінки у сфері права слід вважати характерною рисою сучасного українського правознавства. Це пов'язано з пошуканням процесів оновлення і збагачення методологічних основ в юридичній науці, уникненням традиційно догматичних трактувань правових категорій, фетишизації нормативного впливу держави на поведінку людей, необхідністю вивчення «права в дії», в динаміці, розгляду всього процесу дії права.

Підтвердженням значущості звернення до проблем правової поведінки, до виявлення закономірностей закріплення правомірності у вчинках громадян, розробки типології юридично значущої поведінки, її «спонукальних сил», механізму забезпечення свідомого дотримання особистістю правових приписів є й те значення, яке має належна правова поведінка у вивченні найважливіших юридичних категорій.

Така поведінка є необхідним інструментальним компонентом багатьох понять сучасної теорії права, таких як законність і правопорядок, правова культура і правовий статус особистості,